

Postkort ifra Bjerkreim

fra

Rolf Mong, Egersund sin postkortsamling

De første postkortene i Norge

Det første registrerte bildepostkortet i Norge ble postsendt 10. juli 1887. Det var et kort beregnet på utenlandske turister som reiste med dampskip i Nord-Norge. Det lille motivet øverst til venstre på kortet var en tegning av Nordkapp med et dampskip i forgrunnen. Det underlige ved dette postkortet er at Nordkapp-bildet, plass til navn, adresse og frankering var på samme side.

I 1890-årene kom de såkalte "Hilsen fra"-kortene. Disse var i flere farger og inspirert av tysk trykkekunst. Bildesiden hadde små tegninger omgitt av fine ornamenter eller blomster. Resten av bildesiden var avsatt til å skrive en hilsen. Baksiden av kortet skulle i sin helhet brukes til adressatens navn og adresse.

Først i 1905 delte man inn postkortets bakside slik vi ser det i dag.

Vi kjenner til to ulike "Hilsen fra Egersund"-kort, men det ser ikke ut til å være laget slike kort fra Bjerkreim.

Postkortets gullalder

Fra ca. 1900 og frem til 1914 eksploderte bruken av postkort. Det hadde sammenheng med teknisk utvikling og stor økning i turisttrafikken. Postkortet ble veldig raskt et viktig medium for formidling av bildeopplevelser. Branner, skipsforlis, utstillinger, sangerstevner, treplanting, kongebesøk – det kunne virke som om den minste begivenhet var påskudd til å produsere et postkort.

Likevel er det stedskortene med motiv fra små og store steder, bygder og byer som dominerer det som kalles postkortets gullalder. I tillegg kommer selvsagt julekortenes mangfoldighet og allverdens andre motiver.

Postkort fra Bjerkreim

Bjerkreim har dessverre ikke så mange postkort. De fleste motivene er knyttet til tettstedene Bjerkreim og Vikeså, kirken, ysteriene, elva, bruer og enkelte gårdsbruk. Mange av kortene har oversiktsmotiver der detaljene blir små.

Nære, tette motiver med personer er sjelden vare. Postkortene fra Bjerkreim dokumenterer og formidler likevel den lokale historien på en utmerket måte og blir som en bildebok for bygda. Mitt eldste kort fra Bjerkreim er stemplet 24 IX 04, og dermed snakker vi altså om mer enn 100 års lokal historie på postkort.

Om meg og min postkortsamling

Født i 1942 i Mong, Eigersund. Adjunkt med utdanning fra Halden lærerskole, Bergen lærerskole og Norges Lærershøgskole i Trondheim. Stor interesse for lokalhistorie, gamle brev og

bilder inspirerte meg til å samle postkort for snart 15 år siden. På det tidspunktet hadde jeg undervist i historie ved Lagård ungdomsskole i Egersund siden 1973. Ved samme skole var jeg i mange år dessuten ansvarlig for et valgfag som het "Lokalhistorie", der elevene fikk fordype seg i spesielt interessante emner fra Eigersund og Dalane.

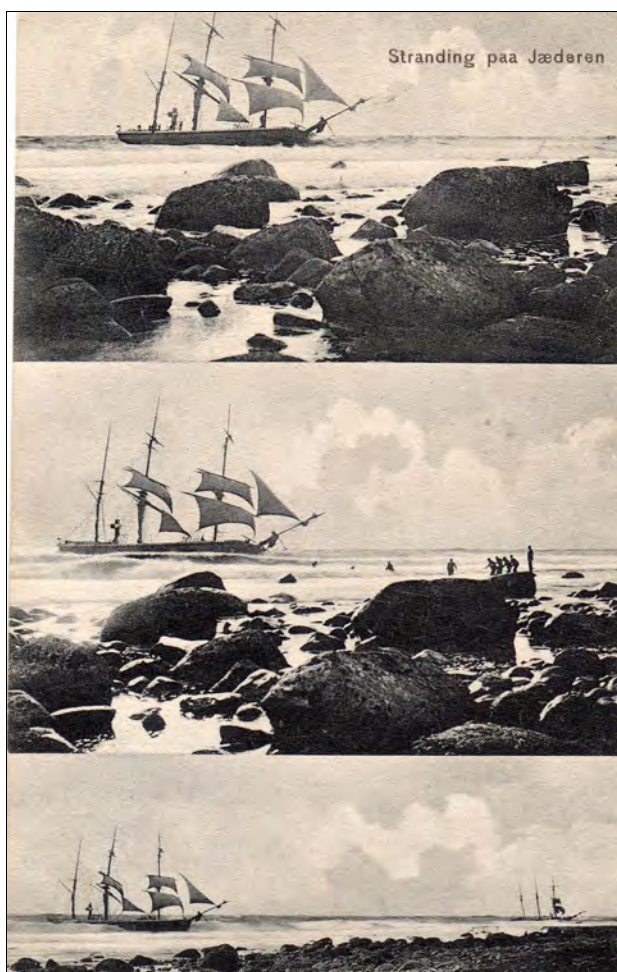
I årenes løp har jeg hatt stor glede av å opparbeide et betydelig arkiv med lokalhistoriske bilder og bøker, avisartikler, utklipp etc. Dette materialet har selvsagt vært til stor nytte i undervisningen, men kanskje spesielt under arbeidet med postkortboka "Hilsen fra Dalane" som kom ut i 2008, og ved skriving av lokalhistoriske artikler.

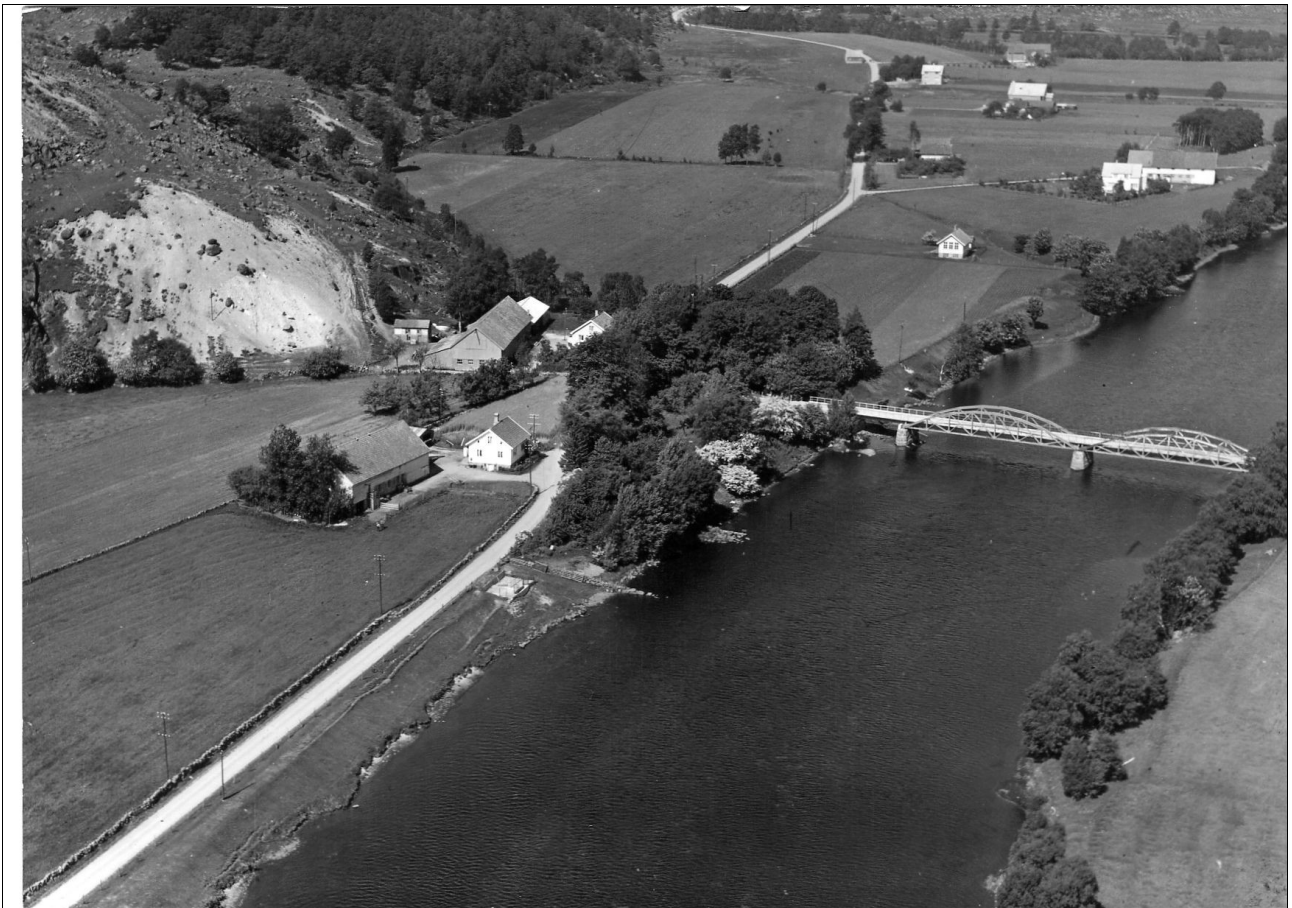
Mitt aller første postkort ble kjøpt på en frimerkeutstilling i Oslo. Det nydelige postkortet med motiv fra Helleland Jernbanestation omkring 1910 kunne jeg ikke reise fra. Det skulle bli flere. I dag har jeg mange postkort og samlingen har tittelen: "Kysten Lindesnes – Åna-Sira, dalstroka innafor, Sør-Rogaland med Stavanger". Jeg samler altså stedskort fra nevnte område, som noen vil kjenne igjen fra værmeldingen fra Vestlandet i 1950-årene.

Men – det er Eigersund og Dalane som er mitt kjerneområde når det gjelder postkort. Her passer det å legge til at min Eigersund-samling nå teller ca. 800 ulike postkort! At jeg dessuten samler på julekort, påsekort, englekort, liljekonvallkort og morsdagskort er en helt annen historie. Livet er kort og godt – **Kort**.

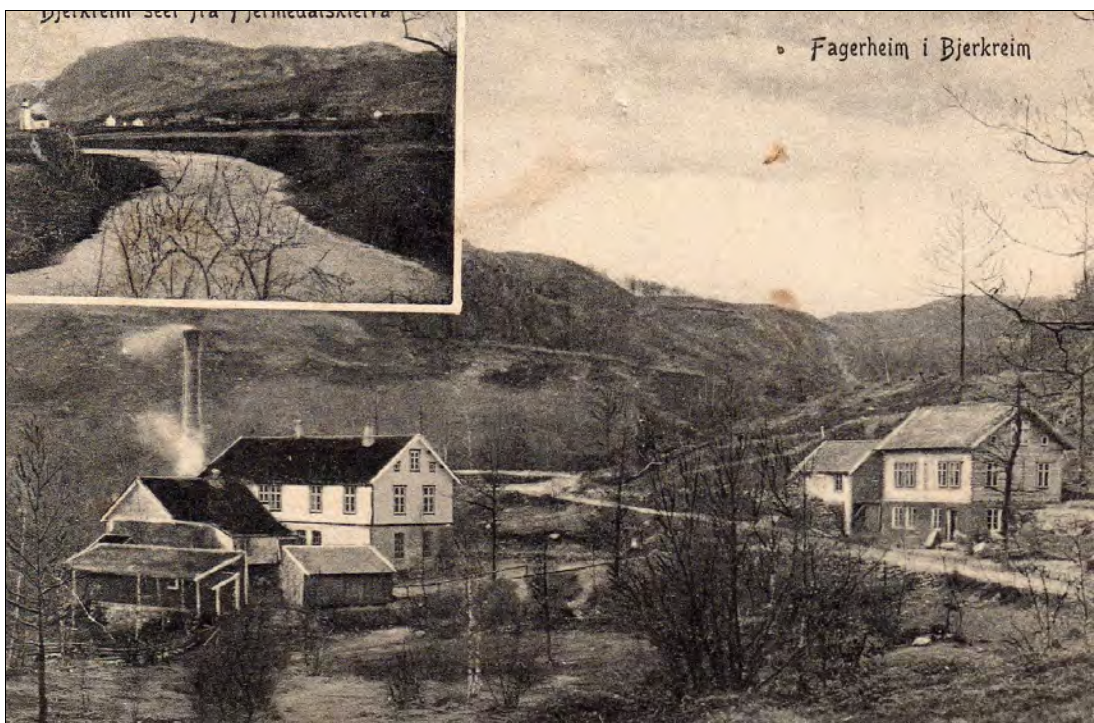
Egersund, 30. mars 2012

Rolf Mong

1. **Tengesdal.** Widerøe's Flyveselskap. Fotografiet er tatt 5. juni 1954. Gårdsbruk nr. 1. Det har vært brevhus på bruket i to perioder: Fra 1.10.1902 til 1904. Deretter fra 1.07.1917 til 1.07.1965. Brua ble montert i 1949/50 og er den gamle jernbanebrua på Klungland.

2. **Fagerheim i Bjerkreim.** Utgiver: St. P. Nr. 452. Ysteriet i Fjermedal begynte produksjonen i 1909. Året etter startet Peder H. Vinningland og Tønnes Bjerkreim landhandel over veien. Brevhuset Fjermedal ble opprettet i forretningen 16.12.1945 med eget stempel. Nedlagt 1.11.1952

3. *Fagerheim. Bjerkreim. Sendt fra Egersund 14.12.1919*

4. *Fjermedal. Bjerkreim. Fotograf: Bj. Gullichsen, Egersund. Stemplett Bjerkreim 14.08.1928 og sendt til Ola Egeland, Sandnes. Fra baksiden: "Røisland 14/8 28. Vi er nu kommet hit. Skal op over bygden en av de første dage. Kommer til aa besøke dere antagelig sist i uken. Kan ikke si dagen. Hils Berland. Venlig hilsen til dere alle. Else og T. Ivesdal"*

5 **Sportsheim i Bjerkheim.** Utgiver: A. S. Pedersens Eftfølger. Fotograf: E. H. Torjusen, Egersund. Stemplet Egersund 24.09.1904 og sendt til Tønsberg. Sportsheim ble bygget av Egersund Fiskeriselskab. Doktor Waage med fiskestang, fruen venter i karjolen.

6. **Sanatoriet i Bjerkheim.** Utgiver: A. S. Pedersen's Eft Boghandel. Samme motiv, men kortet med ny tekst er trykt hos Anton J. Karlsen, Bergen. Stemplet Egersund 15.06.1906 og sendt til Madame Wimoritzki, Paris.

7. **Bjerkreim Sanatori.** Ukjent utgiver. Stemplet Bjerkreim 17.06.1929 og sendt til Regina i Stavanger. Maggi skriver: "Bjerkreim 15/6 29. Kjære alle! Sender dere et kort av mit nuværende opholdssted. Har det rigtig godt, og trives i en hel haug. Alt er godt, baade mat og veir. Skjøndt i dag regner det. Men aldrig saa gale at det ikke er godt for noget. Ellers hadde det vel ikke blit nogen brevskrivning. Hjertelig hilsen Maggi. Adr. Sportsheimen Bjerkreim pr. Klungland". Bygningen var på dette tidspunkt rekonvalesenthjem for tuberkulosesyke i Stavanger og hadde opp til 30 pasienter om sommeren. Driften stanset ca. 1950.

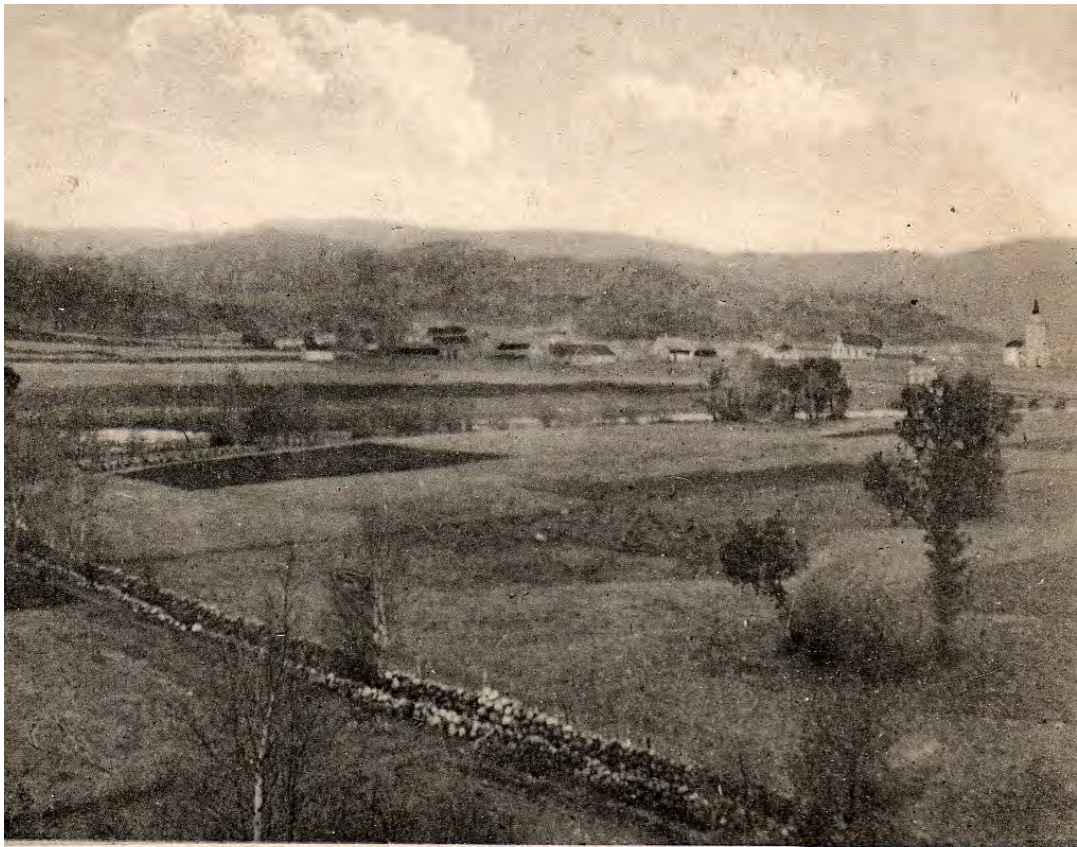
- 6 **Parti fra Bjerkreim.** Ukjent utgiver. Stemplet Bjerkreim 28.12.1918. Ett av de eldste lystrykk-kortene fra Bjerkreim sentrum.

7 **Parti fra Bjerkreim.** Ukjent utgiver. Stemplet Bjerkreim 1.08.1919 og sendt til Rjukan. Julie skriver: "Jeg har det storartet, men nu er min ferie slut." På framsiden av kortet har hun satt et kryss over huset der hun holder til.

8 **Bjerkreim Kyrkja.** Ukjent utgiver. Nr. 1823. Sendt til Jonnas Vasbø, Ørsdalen med hilsenen: "Her er et godt Postal af Birkrem Kirke, baade udvendig og indvendig. Glædelig Jul og godt Nytaar."

Parti fra Bjerkreim.

- 9 **Parti fra Bjerkreim.** Ukjent utgiver. Todelt kort der vi lurer på om fotografiene er speilvendt? Brukt som nyttårskort til Mr. Anders Netland, Bjerkrem: "Tak for det svondne aar og velsigne være dig i de kommende aar....."

10 *Bjerkreim ved Egersund.* Utgiver: Sven Larssen. Nr. 100.
Kortet som er ubrukt, er trolig fra begynnelsen av 1930-årene.

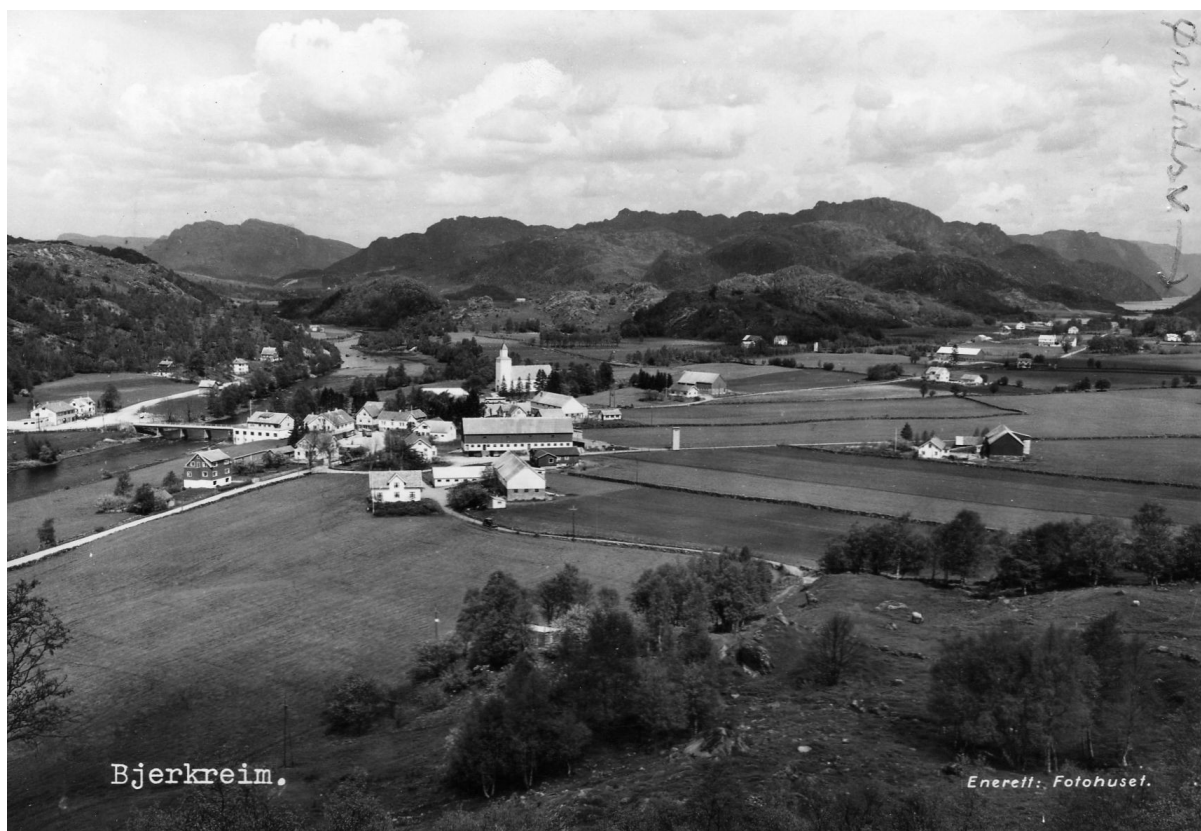
11 *Parti fra Bjerkreim.* Utgiver: P. H. Vinningland. Stemplet Egersund 23.03.1940. Bjerkreim kirke er av Linstow-typen. Karakteristisk for disse kirkene er et langt, høyt kirkeskip og et lite firkantet tårn øverst på selve stortårnet. Brua på bildet er fra 1922, den erstattet den gamle trebrua fra 1878.

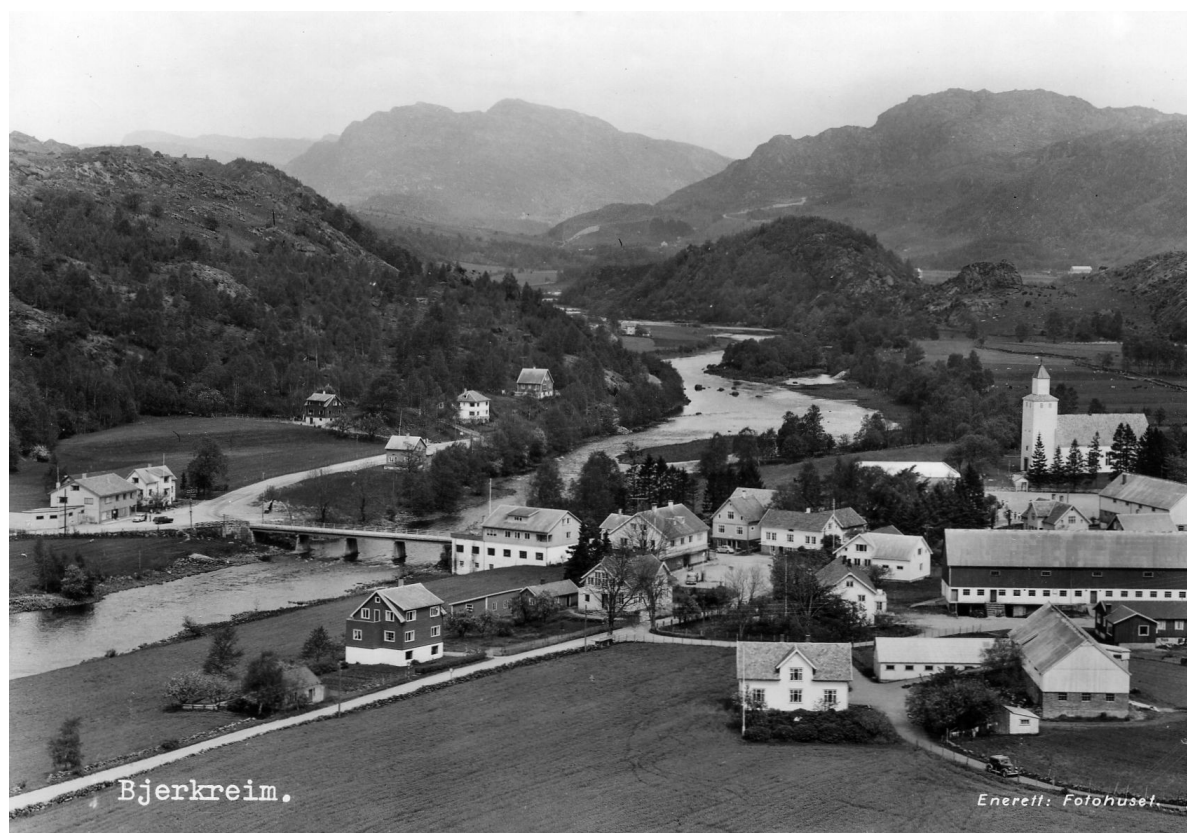
12 **Bjerkreim.** Utgiver: Fotohuset, Egersund. Stemplet 22.12.1947.
 Legg merke til den nye driftsbygningen som reises ikke langt fra kirken.

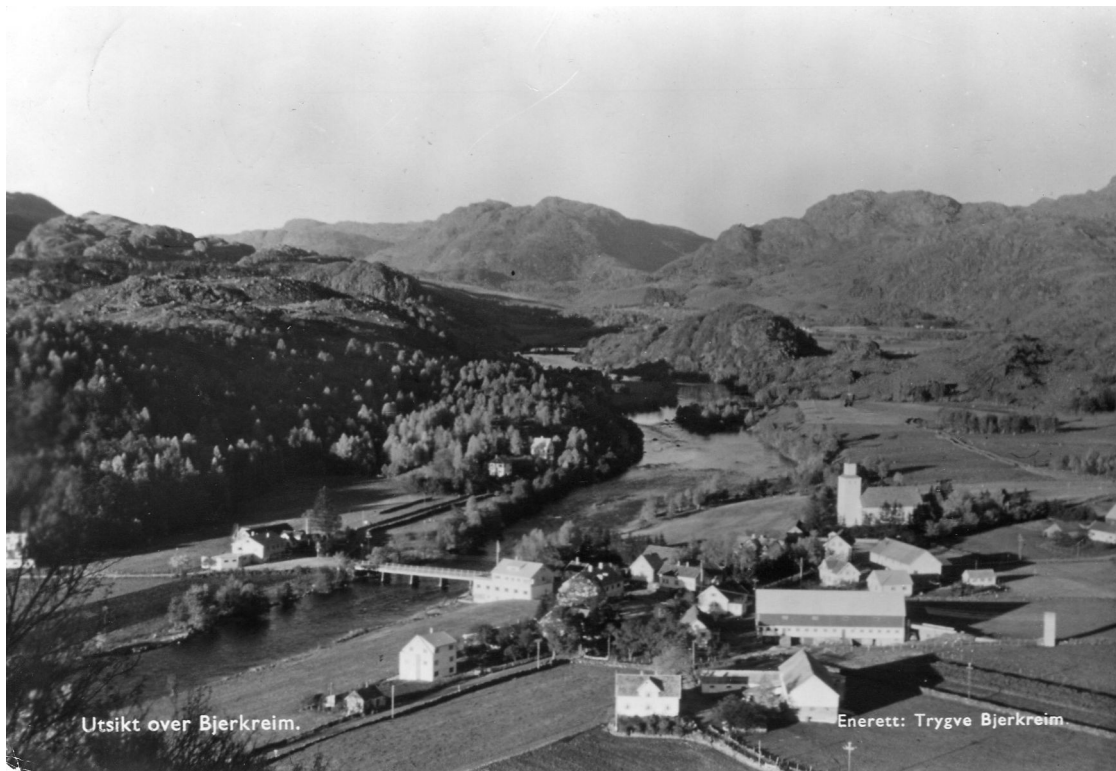
13 **Bjerkreim kirke.** Utgiver: Fotohuset, Egersund. Ubrukt kort fra slutten av 1940-årene. Kirken stod ferdig høsten 1835. Den kjente kirkebyggeren Tollak Gudmestad ledet byggearbeidet. Betydelige reparasjoner er foretatt i årenes løp. Da man la nytt golv mellom klokkerstolen og kordøren, ble det funnet en hodeskalle og to lårbein i molda under det gamle golvet.

14 **Bjerkreim.** Utgiver: Fotohuset, Egersund. Stemplet Ørdsdalen 23.12.1955. Else Vasbø som har sendt kortet, har tydelig merket av på forsiden hvor Ørdsdalen befinner seg.

15 **Bjerkreim.** Utgiver: Fotohuset, Egersund. Ubrukt kort med vakker utsikt over Bjerkreim sentrum, elva og brua.

16 **Utsikt over Bjerkreim.** Utgiver: Trygve Bjerkreim. Stemplet Bjerkreim 28.07.1960. Margrethe skriver bl.a. dette til Liv på Sunnmøre: ”.....Du kan tru så fint der er med fjell og djupe dalar. Og med skog kring dei. Dette bilde er tatt der som eg er, og kva synst du om stedet. Var det ikkje koseleg. Her oppe er det somer, sol og ganske stille, så det er mest ikkje til å ha kler på seg.”

17 **Bjerkreim 74796.** Utgiver: Norsk Fly og Flyfoto A/S, Sola. Ubrukt kort som viser nærmiljøet ved Bjerkreimbrua. Dette flyfotoselskapet hadde base i Tananger og tok oppdrag over store deler av landet.

18 **Bjerkreim.** Utgiver: Fotohuset, Egersund. Ubrukt kort med kirken og den nye skolen som viktige detaljer.

19 **Holmebroen, Bjerkreim.** Utgiver: Peter Alstrup, Kristiania. Nr. 1706. Fotograf: Erik H. Torjusen, Egersund. Det er et av de vakreste og mest spektakulære postkortene fra Dalane noensinne. Her ser vi en engelsk sportsfisker sammen med kjørekaren Peder Svendsen Odland midt på den gamle "Holmabrua". Kortet er sendt til USA 31.12.1907.

20 **Ørsdalsvandet, Bjerkreim.** Ukjent utgiver. Stemplet kystruten Christiana-Bergen 23.12.1907. Muligens står Torjusen bak også dette fotografiet fra Odlandstø. Herfra ble dampbåten "Lillegut" satt i fart på det nesten 2 mil lange vatnet. Året var 1900.

21 **Vasbø i Ørsdalen pr. Egersund.** Utgiver: Peter Alstrup, Kristiania. Nr. 1797. Stemplet Egersund 15.10.1906. Fotograf: Erik H. Torjusen, Egersund. Enda et uvanlig flott fotografi og postkort fra Torjusens hånd. Huset til høyre tilhørte Stor-Ola Vassbø. Personene er fra høyre søskenparet Gesine Birkrem f. Vassbø og Stor-Ola Vassbø, Jonas Vassbø og en ukjent. Børild Eik har sydvest på hodet og er person nr. fem. Kjøpmann Asbjørn O. Røisland stiller i hvit skjorte og vest. Kortet er sendt til Jenny Østensjø i Bergen, og Gunhild skriver: "Kjære Jenny! Her ser du Vasbø. Kjender du det igjen? Stor-Ola staar saa vel fornøyd. Nei, husker du den deilige flødekollen, vi fik hos ham hin sommer....."

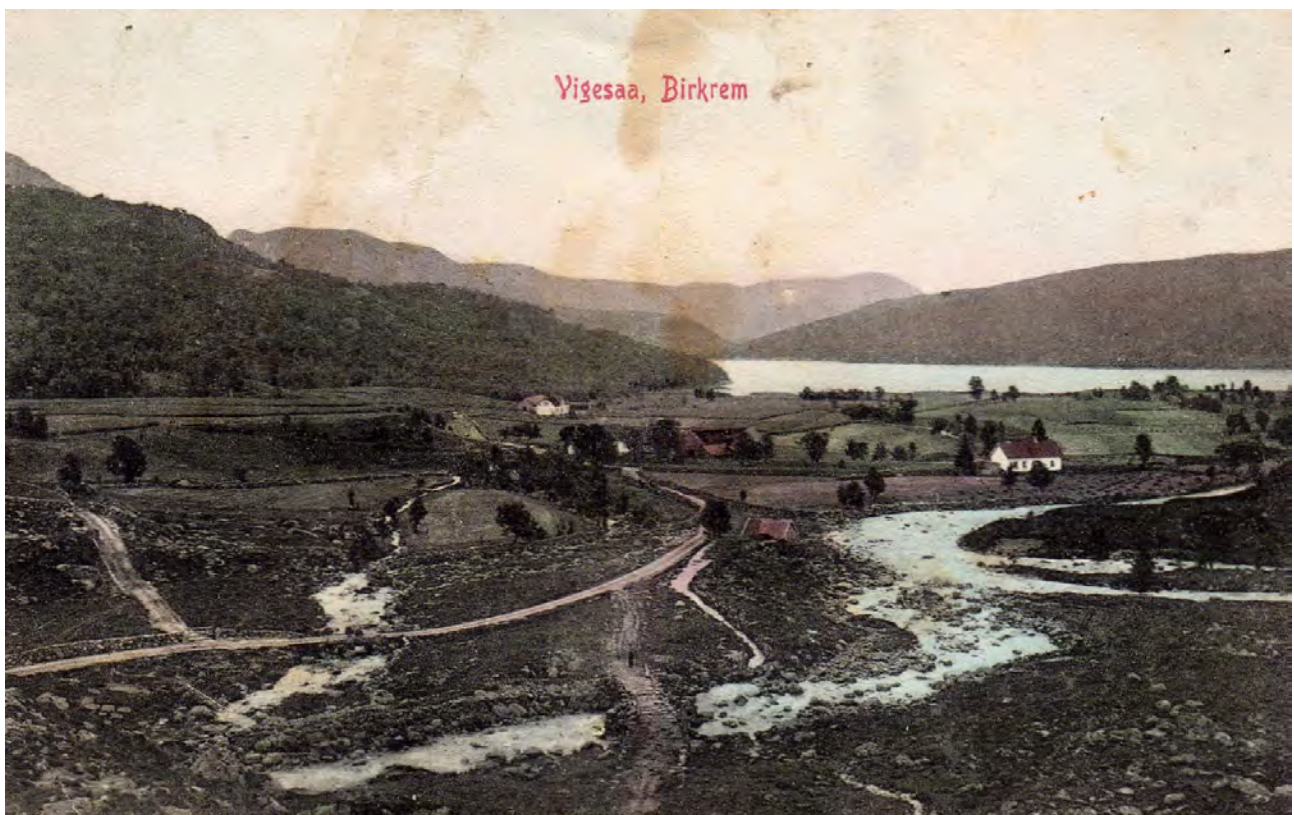
Parti fra Hovland, Ørsdalen. Ukjent utgiver. Stemplet Ørsdalen 18.03.1953. Ørsdalen poståpneri ble for øvrig opprettet den 1. april 1903 under Egersund postkontor. Kortet er trolig fra etter 1907.

Svela. Utgiver og fotograf: Olaf A. Ellingsen, Stavanger. Ellingsen etablerte sitt firma i 1949. Han fotograferte og produserte postkort fra bl.a. Stavanger, Ryfylke og Dalane.

***Vigesaa, Bjerkreim.** Utgiver: Norsk Lystryk- & Reproduktionsanstalt, Kristiania. Nr. 542. Stemplet Bjerkreim 04.05.1909. Stavanger Aftenblad skrev i 1896: "Vigesaa er en af de smukkeste og mest centralt beliggende Gaarde i Bjerkrei." Kortet bekrefter dette. Til venstre i bildet skolehuset fra 1884.*

***Vigesaa, Birkrem.** Utgiver: Ingvald Dahle, Sandnes. Skolehuset ligger fint til mellom veien og elva. Her ble Vigesaa postkontor opprettet i 1902 – med lærer Villads Sagland som poståpner.*

Parti fra Vigesaa - Fra Trolhaug og Svele i Bjerkreim. Utgiver: St. P. 449-450. Stemplet 22.10.1914. Todelte postkort som dette var ikke uvanlige på begynnelsen av 1900-tallet. Det var gårdbrukerne i Vikesåkreten og Øvrebygda som stod for bygging av ysteri på Vikeså. Produksjonen kom i gang sommeren 1907. 800 liter melk ble levert første dagen..... På det nederste bildet er barn og voksne oppstilt på veien utenfor våningshuset på bruk nr. 3. Fotografering var en stor begivenhet! Det var landhandel i kjelleren og bakeri i et lite bakhuis fram til 1914.

Parti av Vikesaa. Utgiver: I. Ingebrigtsen, Stavanger. Kortet er trolig fra begynnelsen av 1930-årene. Vikeså fikk nytt skolehus i 1928.

Parti av Vigesaa. Utgiver: I. Ingebrigtsen, Stavanger. Fint oversiktsbilde fra Vikeså sentrum 1923. Ysteriet med den høye pipa og hvit damp som steg til værs, var i mange år et yndet postkortmotiv. Vikeså Ysteriselskab hadde klare retningslinjer for driften. I paragraf 17 het det: "Leverer nogen Andelshaver vitterlig forfalsket Melk har han sin Eiendomsret til Ysteriet forbrut. Eiendomsretten fortabes. Dersom nogen Andelshaver bevist leverer Melk af Nybærte Kjør i de 5 første Dage efter Kalvingen, Af syge Dyr, - fra Huse hvor i smitsom Sygdom hersker..... "

Vikeså 70411. Utgiver: *Widerøe's Flyveselskap & Polarfly*. Stemplet Vikeså 26.07.1956. Den 5. juni 1954 ble dette bildet tatt av kommunesenteret Vikeså og deltaet som Skjævelandselva danner i Svelavatnet. Drivhuset ved elva stod akkurat ferdig og tilhørte Torleiv Gåsland. Da bildet ble tatt, var drivhuset fylt opp med tomatplanter. Tomatproduksjonen fortsatte i seks år.

Steinsland. Privat postkort. Stemplet Bjerkreim 17.01.1959. Kortet er sendt til Malena og Mikal Skåra i Eigersund og hilsenen lyder: "Me gratulerer med dagene 18. og 19. Me lever berre godt her oppe, men her er kaldt. Hans og Nils har vore i Hetlandskogen og hogge staur no et par dagar. Hjertelig helsing fra oss alle."

Storsheia ved Vikeså, Bjerkreim. Utgiver Mittet & Co., Oslo. Nr. 8/18. Veier og veibygging skapte ofte stor uenighet i Bjerkreim i tidligere tider. Omkr. 1850 ville bøndene i nordre del av kommunen at veien til Gjesdal skulle legges over "Nedrebø-heien". Men herredsstyret bestemte den 9. februar 1855 at veien skulle bygges "over Storrsheien", og den skulle være seks alen bred. Veien hadde lenge beskjeden ferdsel. Trafikktellingen torsdag 9. desember 1926 viser: 12 hestekjøretøyer, 13 personbiler, 2 lastebiler og 3 sykler.

Hofreidsveien. Utgiver: Mittet & Co., Oslo. Nr. 8/48. Veipartiet langs Hofreiste har i alle år vært utfordrende for veifarende og myndigheter. Herredsstyret mente omkr. 1900 ikke bare at veien var for bygde for smal, "men ogsaa til dels paa saa daarligt underlag at det ikke engang er adgang til at opsætte forsvarlig stabb, men kun rækværk."

Austrumdalsveien, Bjerkreim. Utgiver: Mittet & Co., Oslo. Nr. S8/67. Stemplet 21. 08. 1956. Hyggelig at tidligere tiders postkortfotografer lot seg begeistre og fascinere av formasjoner i naturen som denne langs Austrumdalsveien. Veianlegget ble forresten en langvarig, krevende og farlig oppgave. Seks arbeidere omkom i anleggstiden. Fire av disse mistet livet under selve arbeidet med veien.

Espeland, Bjerkreim. På Jæren. Privat, ubrukt postkort. Den gamle bygdeveien slynger seg langs Sagosen. Våningshuset til venstre tilhørte i 1920-årene Ivar N. og Guri Espeland. De holdt hus for læreren i kretsen. Han bodde på kvisten over mellomstua. Ivar og Guri fikk fire kroner pr. uke for å ha læreren boende hos seg.

Gloppedalen, Migaren.

8/34
Enerett Mittet & Co
Fot. Finn Johannessen.

Gloppedalen, Migaren. Utgiver: Mittet & Co., Oslo. Nr. 8/34. Fotograf: Finn Johannessen. Studer stabbesteinene langs veien som så vidt har fast grunn – under det mektige fjellet med den kjente Migaren.

Gløppedalsveien. Utgiver: Mittet & Co., Oslo. Nr. 8/46. Stemplet Stavanger 23. 04. 1941. Her er fotografens bil kommet med på kortet, som kontrast til vakker, vill natur i Bjerkreim.

Austrumdalsveien, Bjerkreim. Utgiver: Mittet & Co., Oslo. Nr. S8/67. Stemplet 21. 08. 1956. Hyggelig at tidligere tiders postkortfotografer lot seg begeistre og fascinere av formasjoner i naturen som denne langs Austrumdalsveien. Veianlegget ble forresten en langvarig, krevende og færlig oppgave. Seks arbeidere omkom i anleggstiden. Fire av disse mistet livet under selve arbeidet med veien.